

منزلت و جایگاه نماز جمعه در تاریخ، فرهنگ و اندیشه دینی

نویسنده: محمدعلی ریاحی

مدیر گروه و عضو هیئت علمی گروه معارف اسلامی مجتمع آموزش عالی بم، M.riahi@bam.ac.ir

چکیده

است که برای مردمان آزاده و صاحب تمدن قابل پذیرش نیست. از همین رو نظریه برخورد یا جنگ تمدن‌ها توسط ساموئل هانتینگتون در

سال ۱۹۹۳ مطرح گردید. [۱] بر اساس این نظریه نه تنها پایان جنگ سرد پایان مناقشات ایدئولوژیک نیست، بلکه سرآغاز دوران جدید برخورد تمدن‌ها است. در این نظریه تمدن‌های زنده جهان را به هفت یا هشت تمدن بزرگ تقسیم می‌گردد (تمدن‌های غربی، کنفوسیوسی، ژاپنی، اسلامی، هند، اسلاو، ارتدکس، آمریکای لاتین) و خطوط گسل میان این تمدن‌ها منشاء درگیری‌های آینده دانسته شده است. به اعتقاد هانتینگتون تقابل تمدن‌ها، سیاست غالب جهانی و آخرین مرحله تکامل درگیری‌ها در جهان است و خطوط گسل موجود بین تمدن‌های امروز، جایگزین مرزهای سیاسی و ایدئولوژیک دوران جنگ سرد شده است و این خطوط، جرقه‌های ایجاد بحران و خونریزی است. بدین ترتیب این دیدگاه طرح شد که دیگر فرهنگ‌ها و تمدن‌ها، یا باید نابود شوند و یا به اطاعت محض غرب، تن در دهند.

هانتینگتون معتقد بود خصومت هزار و چهارصد ساله اسلام و غرب در حال افزایش است و روابط میان دو تمدن اسلام و غرب، آستان بروز حوادثی خونین است. بر همین اساس ترویج فرهنگ و هنجارهای مورد نظر غرب با بهره‌گیری از ساز و کارهای تربیتی، آموزشی و رسانه‌ای به منظور استحاله و هضم بزرگترین تمدن رقیب تمدن غرب یعنی تمدن اسلامی در دستور کار غربیان قرار گرفته است.

نباید فراموش کرد تمدن اسلامی مرهون تلاشهای بی وقفه متفکران امت اسلامی است. آنان که با داشتن ملیتهای گوناگون، در سایه ایمان و عقیده، در اسلام و خدمت به آن ذوب شدند و همه تلاش خود را در مسیر پیشبرد اهداف عالی اسلام به کار گرفتند، و در نتیجه تمدنی را پایه گذاری کردند که هم اکنون در عرصه تمدن ها می درخشد از همین رو بایستی با بازشناسی درست مؤلفه‌های تمدن غنی اسلامی در مسیر اعتلای آن حرکت نمود و آنرا پاس داشت. این تمدن برای

جوامع تمدنی هرگز بدون فعالیت‌های فرهنگی قادر نیستند به حیات خود ادامه دهند، اگر مسلمانان بخواهند تمدن اسلامی را در افق به مراتب فرازمندتر از پیشینه بنیاد نهند، چاره‌ای ندارند جز آنکه از برنامه‌های فرهنگی اسلام بهره‌برداری مناسب نمایند. یکی از برنامه‌های این آئین الهی که در شکل‌دهی ساختار فرهنگی و عقیدتی جامعه نقشی کلیدی ایفاء می‌کند، فریضه الهی نماز جمعه است. از این رهگذر سؤال اصلی این پژوهش اینست که نماز جمعه چه نقشی در فرهنگ‌سازی و پیشرفت تمدنی جامعه اسلامی دارد؟ پژوهش حاضر با روش توصیفی-تحلیلی، و به شیوه کتابخانه‌ای با هدف تحلیل جایگاه و منزلت نماز جمعه و تبیین سهم آن در ترقی-تمدن جوامع اسلامی تنظیم شده است، و پیام‌ور آنست که نماز جمعه این نهاد تعلیم و تربیت دینی مولد اندیشه‌های بلند و روابط اجتماعی عالی است و اگر مطابق اهداف شارع مقدس پیش رود هماهنگ‌کننده اهداف، باورها، احساسات و کردار آحاد مردم برای پیشرفت جامعه مدنی نوین دینی می‌باشد. و قادر است سدی در مقابل تهاجمات فرهنگی و عاملی برای بازپایی فرهنگ اسلامی و ترقی-تمدن مسلمانان جهان باشد. همچنین این نتیجه به دست می‌آید که مسلمانان با بهره‌وری از برکات فریضه‌های الهی چون نماز جمعه می‌توانند تمدنی را پدید آورند که افزون بر رشد علمی و تکنولوژیک، از نظر معنوی و کیفیت مناسبات انسانی نیز بسیاری از مشکلات دنیای مدرن را حل کند.

واژگان کلیدی: نماز جمعه، تمدن، فرهنگ، اندیشه دینی

مقدمه

جهان صنعتی و جامعه بین‌المللی بواسطه منافع خود، خواهان آن می‌باشند که امت اسلام از آنها تبعیت فکری داشته باشند، یعنی اسلامی در چارچوب قوانین و هنجارهای غرب. لیکن این امر و نهادن تمدن اسلامی و حرکت به سمت وابستگی فکری